

## Kitajska in njene značilnosti



Kitajska je ogromna azijska država, ki jo Kitajci sami imenujejo »nebeško kraljestvo«. Je to stara in silno prostrana država (4,500.000 km<sup>2</sup>), pod njenim okriljem živi 450,000.000 prebivalcev, to se pravi, da je vsak četrti zemljan Kitajec. Dele jo v severno in južno Kitajsko. V severni Kitajski so gorati predeli pokriti z debelo plastjo mehke in rodovitne publice, ki jo nanašajo vetrovi iz puščave. V teh mehkih tleh so mogočni veletoki kitajskih rek zasekali globoke soteske, po katerih se vale ogromne množine vode. Posebnost kitajske pokrajine je rumenkasta barva, po kateri se imenuje tudi glavna kitajska reka Hoangho. Ta izvira v Tibetskem višavju, 4500 m visoko. Ogromna je, 6–10 km široka in 5000 km dolga, ki v mehkih tleh, po katerih se vije, velikokrat menja svojo pot. Hoangho je blagoslov in prekletstvo Kitajske. Od nje zavisi Kitajčevo življenje. Vsako leto namreč preplavi obširna ozemlja, razprostrta v prostoru med gorami in morjem. Takrat nanosi reka na preplavljena polja plodnega blata. V to sade Kitajci svojo najvažnejšo življenjsko potrebsčino — riž. Če pa reka nepričakovano zdivia, ne pozna usmiljenja. Razlije se preko bregov v prostranost iznenada in s tako silovitostjo, da s svojimi poplavami uniči vse pridelke, ruši mesta in utaplja v penečih in nenasitnih valovih tisoče in stotisoče... Zadnja taka uničujoča poplava je bila 1925. leta. Poleg mogočnih vodá ima Kitajska tudi veliko jezer. Veliko gorje so tudi potresi, ki zbrisejo kar cela mesta.

Poletja so deževna, vlažna in vroča, zime pa suhe in zelo mrzle.

Kitajska kultura je stara 5000 let, saj vemo, da so n. pr. znali Kitajci že pred 5000 leti pisati. Tudi so že pred davnimi stoletji iznašli in izdelovali smodnik, orožje, daljnoglede, porcelan, papir itd.

Dolgo je bila Kitajska svetu neznana, tajinstvena dežela. Pred vsiljivimi in radovednimi tujci jo je branil znameniti kitajski »veliki zid«. Zgraditi ga je dal 200 let pr. Kr. cesar Kin — po katerem je država dobila svoje ime (Kina). Zid je dolg 2700 km, 12 do 15 m visok in 8 m debel. Visok je torej kot dvo-

nadstropna hiša, širok pa kot moderna avtomobilska cesta. Ta zid in visoke gore (nad 7000 m) so bili braniki pred Mongoli in tujci sploh, ki zato niso mogli dolgo zanesti v kitajsko državo tujih vplivov. Kako velikansko delo je zid, nam povedo podatki, ki pravijo, da je zid gradilo 300.000 delavcev iz opeke in granita polnih 10 let.

Gotovo so Kitajci najpridnejši poljedelci in vrtnarji na svetu, četudi imajo za obdelovanje le skopo odmerjen prostor in bržčas najprimitivnejše

orodje, staro sto in stoletja, n. pr. leseno oralo. Vsa Kitajska je razdeljena na velikansko število prav majhnih kmetij. Podobna je velikemu vrtu z milijoni gredic, posajenimi s potrebnimi hranilnimi rastlinami. Štiri petine kitajskega prebivalstva se ukvarja s poljedelstvom. Kitajci so namreč zelo marljivi poljski delavci, ki si v skrajni sili nanosijo prsti za vrtičke in naredo gredice sredi velikih jezer in močvirij. Kljub tej pridnosti in podjetnosti pa žive zelo slabo in skromno, ker je premalo plodne zemlje, da bi se z njenimi sadovi preživljali milijoni prebivalcev. Tu redno gospodari in domuje lakota, zaradi katere so prebivalci manj odporni na različne bolezni. Te so pa zelo pogoste že zaradi kvarnega vpliva obsežnih močvirij.

Mnogovrstno je kitajsko rastlinstvo: čaj, bombaž, mak, tobak, sladkorna pesa, lan, pšenica, konoplja, koruza, ječmen, oves, proso, krompir, zdravilne

rastline, razne zelenjadne vrste, palme, cimet, poper, pomaranče, limone, bambus, banane, kokos, beli bor, razno cvetje itd.

Najvažnejši pridelek pa je riž, kitajska in japonska narodna hrana. Iz nje ga izdelujejo tudi pijačo. Riž sade v močvirna in preplavljena ozemlja, preorana z lesenim plugom. Mladike presajajo v zemljo, zalito z vodo.

Pri obdelovanju je delo strašno naporeno, saj zahteva vednega pripogibanja in se vrši tako rekoč v vodi. Če je letina dobra, ga nekaj izvažajo, če ne, ga morajo celo sami uvažati, da ne obnemorejo od glada. Mnogo sade tudi maka. Iz tega napravljajo omamni opij, ki ga uživajo ali kade, ki pa je zaradi kvarnih posledic velika kitajska nesreča.

Gozdovi so bujni, a se širijo le pod visokimi gorami. Živalstvo je zelo pestro: panter, leopard, tiger, bivol, opice, fazani, pavi, sviloprejke in krasni živobarvni metulji.

Mnogo je rudnih bogastev, a jih zelo malo izkoriščajo. Ogromna so najdišča premoga in železne rude. Še največ kopljejo kaolin, ki ga izrabljajo za izdelovanje odličnega kitajskega porcelana. Izvažajo ga že od davnih dni širom sveta. Poleg porcelana je važen industrijski izdelek tudi svila, odlično



izdelana. Porcelan izdelujejo v mnogih tovarnah z ogromnim številom peči, svilo in njene izdelke pa v številnih predilnicah.

Kitajska govornica je stara. Govore mnogo narečij. Večina besed so enozložnice, ki imajo več pomenov, včasih tudi do trideset. Pomen besed spozna Kitajec po besednem redu, naglasu in dolžini izgovorjave. Ne pišejo črk kot mi, ampak imajo znamenja (hieroglif) za cele besede in pojme. V rabi je okoli 3000 znakov. Ohranjena so tudi pisana dela, stara pet tisočletij. Ker je pisava zelo težka, je prav za prav malo Kitajcev, ki znajo pisati in čitati.

Kitajci so znani kot dobri slikarji in kiparji. To sta stari, predvsem verskim potrebam namenjeni umetnosti. Znane so slikarije na platno, les in papir, posebno pa na svilo in porcelan.

Verstva so različna, največ pa so Kitajci budisti. Molilnice — pagode — so značilne, v obliki stolpa zgrajene stavbe, z več lepo okrašenimi nadstropji, pred njimi pa razni edinstveni kipi. Vsako nadstropje ima lepo oblikovano, rezljano in okrašeno streho.

Revnejši se oblačijo v platnene, bogatejši pa v svilene obleke. Moške barve so: črna, modra in siva; ženske pa: rdeča in zelena. Vsi, ne glede na spol, nosijo hlače in nekake jopiče s širokimi rokavi in širokim pasom. Kitajski značilnosti sta barvast sončnik in pahljača, iz papirja ali svile. Brez njih boš težko srečal kitajsko ženo. Kmetje nosijo širokokrajne slamnike. Marsikje srečaš Kitajca z obrito glavo, le z vrha glave mu visi dolga kita. Žene so razoglave, pač pa tudi one zelo skrbne za lase. Zvite imajo v nekak klobčič, ki je okrašen z lepimi iglami.

Za obuvanje jim služijo nizki čevlji iz lesa, iz blaga ali pa nekake slamnate sandale. Kitajci imajo svoje prastare navade in nazore, ki so nam ne-

razumljivi. Tako je na primer veljalo dolga stoletja za najlepše pri ženskah to, da so imele tako majhno nogo (stopalo), da so z njim lahko stopile v čajno skodelico. Zato so že od nekaj nežnim otrokom ženskega spola spodvijali in prevezovali stopalo. To so delali dolgo in zato, da je nožica zastala v rasti, oziroma dobila zaželeno obliko. (Včasih pa so tudi obdali tako nožico s posebnim



oklepom.) Koliko bolečin so morale pretrpeti zaradi teh nespametnosti kitajske deklice, da so imele pozneje vse življenje tako rekoč pohabljenе noge. To strašno navado izpodrivajo zdaj strogi zakoni, ki prepovedujejo taka mučenja.

Zidane enonadstropne hišice so ograjene in obrnjene z lepšo stranjo na vrt. Državna poslopja, hoteli in nekatere zasebne hiše v večjih mestih so moderne večnadstropne stavbe. Navadno so tudi starejša kitajska mesta obdana z obzidji, ki imajo štiri glavne vhode, razvrščene po straneh neba. Častni vhod je na južni strani. Skoraj na vsak kilometer razdalje se nad obzidjem dvigajo obrambni stolpi. Večina mest ima tudi velika skladišča, kamor navozijo pridelkov, ki jih vsako leto razdele in nadomeste z novo letino. Ulice so ozke, le zadnja desetletja se med modernimi stavbami širijo široke ceste.

Znameniti so kitajski kuliji. To so urni in močni tekači, ki nosijo ali vozijo v dvokolnicah ljudi višjih razredov. Kitajci so znani kot bistri, sposobni in okretni trgovci. V rabi sta kovan in papirnat denar. Udomačeni sta vsepovsod dve igri: kartanje in domina.

Mnogo je na Kitajskem postopačev in roparjev, ki so prava nadloga. Imajo veliko strogih in za nas nenavadnih kazni. Najpogostejša kazen je nošenje nekakega ovratnika, zbitega iz desk (velikost 1 m<sup>2</sup>), ki tako oklepa obsojenčev vrat, da niti do ust ne more seči z roko. Tak hodi okrog in si prosi hrane. Nadalje kaznujejo s pretepanjem, izgonom in preseljevanjem. Smrtni kazni pa sta obglavljenje in utopitev.

Kitajska je bila nekoč najkulturnejše cesarstvo sveta, zdaj pa je republika in nekako onemogla država. Glavno mesto je Nanking s 650.000 prebivalci (prej Pejping z 1.500.000 prebivalci). Važno je пристanišče Tientsin (»nebeški brod«) z 1.400.000 preb., kamor smejo pripluti tudi evropske ladje.

K stari Kitajski državi še spadajo Mandžurija, Mongolija, Vzhodni Turkestan in Tibet. V teh deželah pa imajo njihovi obrobni sosedje večji vpliv kot Kitajci, ki so njihovi gospodarji. Prebivalci teh krajev so Kitajci, Mongolci in Mandžurci.

Kitajci so zelo delaven, a skromen in silno vljuden narod, pripravljen vsakomur pomagati. Vse je tam zelo poceni. Večinoma radi delajo moški in ženske, bogati in revni. Mnogo je revnih, a malo brezposelnih. Beračijo res le bolni in onemogli starejši. Zelo ljubijo družinsko življenje in spoštujejo stare narodne običaje.

Mirko Kunčič

## Zarkžene pojo

**Me smo žarkžene, me smo žarkžene,\*  
v žarkih ognjenih spočete, rojêne.**

**V tihih nočeh se po jasah sprehajamo,  
zvezde lovimo, s kresnicami rajamo.  
Kmeta ob setvi z nasveti zalagamo,  
bolnim in žalostnim v stiskah pomagamo.**

<b>O Bog, ki si sonce,</b>	<b>obvaruj ga besov,</b>
<b>o Bog, ki si luč,</b>	<b>prižgi blagovest</b>
<b>o Bog ki si ogenj,</b>	<b>mu cvetne nedelje,</b>
<b>daj narodu ključ</b>	<b>velike noči,</b>
<b>do skritih zakladov,</b>	<b>ublaži mu rane</b>
<b>do srečnejših zvezd,</b>	<b>teh žalostnih dni!</b>

\*Zarkžene = slovenska bajeslovna bitja v gorah, zaščitnice domačinov in dobrih ljudi.